

OPBOUW

weekblad tot opbouw van het gereformeerde leven
uitgave van de gereformeerde persvereniging „opbouw”

red. en sekr. riouwstr. 59, wormerveer
adm. kon. wilhelminalaan 38, leersum

J. J. Verleur / Amersfoort

Vervulling of Vervuiling

Pinksteren 1981

Handeling 2 en Openbaring 22, vers 11

Elke Pinksterdag worden we steeds duidelijker gekonfronteerd met de tegenstelling, die boven dit artikel staat geformuleerd. Zij is uit de Schriften afkomstig en ik kwam haar ook tegen in een advertentie in het blad „Visie” van de Evangelische Omroep als thema voor een konferentie. Zij is dus geen uitvinding van mij maar een bijbels gegeven, dat ons telkens iets laat zien van de realiteit van de Pinksterbedeling.

„Als de dag van het Pinksterfeest vervuld is . . .”

Zo begint in Handelingen twee het pinksterverhaal van de uitstorting van de Heilige Geest op de gemeente in Jeruzalem.

In het oude verbond was Pinksteren het oogstfeest. Op die dag werden de eerste korenschoven van de nieuwe oogst in de tempel aan de HEER gewijd door de priester. Al het werk op het land is gedaan. Alles is gegroeid. Alles is rijp geworden. En wat de HEER dan heeft gegeven, wordt aan de HEER teruggegeven als de volheid van zijn zegen en als vervulling van zijn beloften. (Leviticus 23, vers 15 t/m 21) Dat rijp-worden van de oogst heeft veel tijd gekost en men kon ten slotte, als alles gedaan is, slechts wachten op de zegen van de Schepper en op de vervulling van zijn beloften.

Natuurlijk groeide er op die akkers óók onkruid, vooral als een vijand uit jalouzie of naijver, dat onkruid extra had gezaaid. Maar, omdat de rijping van de oogst tijd vergde, kon men niet dadelijk beginnen met het uitroeien van het onkruid; omdat de oogst moest rijpen, moest ook het onkruid rijpen en zo wachtte alles op de dag van de oogst, als de maaiers zouden komen en de sikkel in het koren zouden slaan. In de bedeling van de vervulling moest óók de bedeling van de vervuiling tot haar hoogtepunt komen; eerst dán zou de Heer van de akker tarwe en onkruid kunnen scheiden en kon het oogstfeest tot vervulling komen. (Mattheüs 13, vers 24 t/m 30)

Als die dag van het Pinksterfeest vervuld werd, zet de levende Heer, die aan het kruis gestorven is en uit de doden is opgewekt en toen ten hemel gevaren is, de kroon op zijn werk en stort de Geest uit op alle vlees; het wordt nu de laatste bedeling, de periode, waarin alles voltooid wordt, wat Hij beloofd heeft en de grote oogst van het koninkrijk der hemelen definitief wordt voltooid.

Die laatste bedeling, waarin de gemeente van Christus dan nu leeft, ook nog in 1981, is de bedeling van de vervulling, de bedeling van de rijping van de oogst. De zon van de

Geest schijnt op alle vlees, op alle leven, op alle bestaan en op alle krachten. En alles zal leven en groeien en bloeien voor de levende God en voor zijn Zoon Jezus Christus.

Alle scholen zullen werken door de Geest; alle fabrieken zullen draaien door de Geest; alle mensen zullen trouwen door de Geest; alle mannen en vrouwen en kinderen zullen de produkten van hun leven als een offer brengen aan God door de Geest; alle lijden wordt geheiligd, alle verdriet wordt gereinigd; alle zonden worden uitgebrand; alle lasten worden gedragen en verdragen; allemaal door de Geest van Christus; we zijn sedert Pinksteren van Handelingen 2 op weg naar de vervulling, dat wil zeggen naar het rijp worden, naar de totaliteit van Gods rijk; alles bloeit, groeit en breekt uit voor de Geest en voor Jezus Christus; het staat niet meer stil en kan niet meer terug; want de levende God is in Jezus Christus op weg naar de grote dag van de wereldoogst.

Pinksteren is een en al vervulling van Gods beloften en wie in die bedeling meegroeit, zoals u en ik, die groeit mee naar de dag van Jezus Christus; die is op weg naar het moment, dat de engelen uit de hemel de sikkels slaan in de wereldoogst en de vervulling daarvan zullen binnen halen in de eeuwige tabernakelen.

Sedert Pinksteren kan niemand of niets meer de voltooiing van Gods rijk tegenhouden.

We denken wel eens, als dat maar werkelijk waar is!

Want ál dat onkruid dan? Heel die vervuiling van de wereldakker, alsof iemand boosaardig de oogst heeft bedorven?

Want bij de vervuiling, die door het Beest in de wereld gebracht schijnt te zijn; de vervuiling van de menselijke geest en de menselijke cultuur, is alles, wat als vervuiling van lucht, water en grond is teweeg gebracht, nog maar kinderspel.

Maar als we lezen, wat de Schrift zélf aangeeft als noodzakelijk, dan bemerken we, dat juist die vervulling van Pinksteren in de voltooiing van de oogst van Gods rijk, óók noodzakelijkerwijs de tijd van de rijping van de zonde met zich méé brengt.

Johannes op Patmos ziet dat zich voltrekken in de laatste bedeling.

Johannes moet de woorden van de profetie van het boek van Gods openbaring niet dichtsluiten en wègleggen.

Nee, hij moet die woorden juist prediken en laten prediken. Want als de bedeling van de genade rijp wordt tot de volle oogst, wordt ook de bedeling van de zonde rijp, tot de volledige vernietiging.

Immers, dezelfde zon, die met haar licht de korenaren heeft rijp gestooft, heeft door haar kracht óók het onkruid verschroeid en verbrand.

Dezelfde Geest van Christus, die door zijn licht en kracht, het mensenleven heeft verwarmd tot geloof en bekering; tot wedergeboorte en vernieuwing; diezelfde Geest van Christus heeft dan ook alle ongeloof en zonde wèggebrand tot verwoesting en verschroeijing van satans rijk.

Dan zegt Johannes: „... wie vuil is, hij worde nóg vuiler;

maar wie rechtvaardig is, hij worde nog méér gerechtvaardigd...”

Dat is het aangrijpende van de vervulling van die laatste Pinksterbedeling. Je kunt niet terug; je kunt niet meer ophouden; we gaan linea recta naar de dag van de voltooiing. Vervulling en vervuiling moeten beide hun tijd hebben. De dag van de oogst brengt alle rijpe vruchten binnen en brengt ook alle verdorring en vervuiling tot openbaring.

De zon van de Geest schijnt op alle vlees, op alle leven, op alle bestaan en op alle krachten.

Ja, dat betekent, ze zullen bloeien voor God... of verdorren in de ondergang van satans rijk.

Alle scholen zullen werken door de Geest... of verschroeien door Hem. Alle fabrieken zullen draaien door de Geest of door Hem in brand vliegen; alle mensen zullen trouwen door de Geest of door die Geest ontdekken, dat ze het allemaal verknoeid hebben; alle mensen zullen hun leven als een offer aan de Heer brengen of als een produkt van afgoderij verknoeien; alle lijden wordt geheiligd door de Geest of door de vlammen van de Geest het mens-zijn vernietigen; alle verdriet krijgt zin in en door de Geest in Jezus Christus of het wordt tot dodende onzin, omdat de Geest er niet in erkend wordt; alle zonden worden uitgebrand door die Geest of door diezelfde Geest alleen maar blokkades op de weg naar het

werkelijk bestaan; alle lasten worden gedragen door die Geest of zij drukken de mensen dodelijk neer in ongeloof en vertwijfeling; alles bloeit en groeit uit voor Jezus Christus naar de dag van de vervulling in Gods rijk of zinkt weg in de nacht van totale vervuiling in de buitenste duisternis.

Pinksteren is niet zo zacht en stil als het allemaal lijkt op die dag dat de schoven werden binnen gebracht in de tempel.

Alles wordt vól of alles wordt vuil.

Als de genade vól wordt, moet ook de zonde rijpen.

Want als de vervulling komt, moet óók de vervuiling haar dieptepunt krijgen.

Waarheen groeien we? Waarheen groei ik?

Het staat niet meer stil.

„Die vuil is, hij worde nog vuiler...”

„Die rechtvaardig is, hij worde nog meer gerechtvaardigd...”

Ik kan Jezus Christus niet meer tegenhouden.

Ik moet steeds meer leven voor Hem. O Vader, help mij door uw Geest!

Anders zal ik steeds meer van Hem afgroeien en vervuilen in het rijk van de Boze.

Ik moet leven door de Geest of verbranden door de Geest. De oogstdag komt!

Heer, ontferm U over mij!!!

W. G. Rietkerk / Utrecht

Pinksteren en de verkiezingen

Een van de meest opvallende resultaten van de laatste verkiezingen is de plotselinge opkomst van de R.P.F. U zult zeggen: zo bijzonder is het niet, dat er ná het opgaan van de oude A.R. in het C.D.A. nu ter rechterzijde minstens twee zetels afbrokkelen die in de lijn van de oude A.R. verder willen gaan.

Zo lijkt het tenminste.

Toch klopt dit niet helemaal – want het opvallende verschijnsel doet zich voor dat de R.P.F. geen enkele voorman uit de oude A.R. partij op hun kandidatenlijst had en in de tweede plaats dat zij hun twee zetels dit keer duidelijk mede te danken hebben aan hun openheid voor de evangelische beweging in ons land.

Over dit laatste nu wil ik in dit artikel graag wat zeggen in verband met Pinksteren.

Het is een feit dat de R.P.F. zich sinds de vorige verkiezing – toen zij bijna één zetel veroverden – meer heeft opengesteld vóór en verbonden heeft met wat ik noem de evangelische beweging in ons land: Meindert Leerling is zelf gereformeerd van huis uit, maar zó stond hij niet bekend: hij stond bekend als medewerker van de E.O. en op de kandidatenlijst van de R.P.F. prijkte verder nog een naam als die van de heer Frinsel, die leider is van het werk „Tot heil des volks”, en die zichzelf een gematigd Pinksterman noemt.

Ook in haar verkiezingscampagne heeft de R.P.F. er blijk van gegeven graag de steun te willen ontvangen van alle evangelische christenen, die in ons land – los van de reformatorische kerken – actief zijn in allerlei bewegingen en groepen. De verbinding tussen de R.P.F. en deze groepen was zelfs zó sterk dat de R. van de R.P.F. minstens om een aanvulling vraagt. Je zou op zijn minst van een E.R.P.F. moeten spreken – een evangelisch reformatorische politieke federatie.

Hier raken wij nu het punt waar ik

graag de aandacht op wil vestigen: opnieuw zien wij hier 'n verbinding plaatsvinden in ons land, van stromingen die elkaar voorheen links lieten liggen, nl. de orthodox-reformatorische christenen uit de geref. gezindte die stoelen op de reformatie – en de evang. christenen die uit de opwekkingsbewegingen afkomstig zijn: ik denk aan alle evangelisatie-groepen, zoals Youth for Christ, de Navigators, het Instituut voor Evangelisatie, de E.Z.A. (een zendingsorganisatie), In de Ruimte, het blad Reveil, Brandpunt en vele andere min- of meer losstaande groepen en gemeentes. Deze laatste groepen gaan terug op de een of andere „opwekking” en ik noemde dat bewust een andere „traditie” dan die, die teruggaat op de reformatie.

De verbinding tussen deze twee stromingen zagen wij al eerder in ons land plaatsvinden op het gebied van de omroep (in de E.O.) en op het gebied van het onderwijs, de E.H. (Evangelische Hogeschool). Ook kerkelijk is er een steeds meer toenemende éénheid – ik verwijs nu naar het feit dat bijv. Youth for Christ ook in onze kerken veel ahang heeft en ook naar de u bekende oprichting van de E.A. (Evangelische Alliantie) waar de gereformeerde gezindte even sterk vertegenwoordigd is als de opwekkings-christenheid.

Wat nieuw is is de nu uitgebreide samenwerking ook op het politieke vlak en dat is bij mijn weten een novum, iets geheel nieuws: dat ons land een steeds krachtiger wordende politieke partij rijk is waarin voor het eerst christenen uit de opwekkingsbewegingen en reformatorische christenen broederlijk naast elkaar staan en kunnen samenwerken.

Dit is m.i. een verheugende ontwik-

keling. Ik hoop dat ze zich doorzet op nog breder niveau. Wij hebben elkaar nodig. Daarom ben ik blij met de twee zetels voor de R.P.F. Nu zullen ze moeten laten zien waarvoor zij staan en ik ben zeer benieuwd.

Toch gaat het mij in dit artikel niet allereerst om politieke beschouwingen. Waar het mij om gaat is een verschijnsel te signaleren dat de laatste jaren heeft plaatsgevonden en dat m.i. nog onvoldoende is doordacht nl. de vermenging van twee rivieren die voorheen gescheiden stroomden, noem het kortweg: reformatie en opwekking – in het engels nog mooier gezegd: reformation en revival.

De reformatie is ons allen welbekend: het is een *europées* gebeuren in de zestiende eeuw, dat niet in de eerste plaats „van onderop” was gegroeid, maar meer „van bovenaf” d.w.z. via ambt en verkondiging de middeleeuwse kerken bewoog en veranderde. De reformatie, geleid door predikanten en ambtsdragers leidde tot andere structuren van de kerk, andere ambten, een andere liturgie, een *andere* kerk. Natuurlijk: het hart van de beweging was een herontdekt evangelie.

De opwekkingsbewegingen – in de breedste zin van het woord – gaan allen terug op een of andere opwekking. Deze „opwekkingen” waren meer een buiten-europées gebeuren, ook al zijn graaf von Zinzendorf en Darby Europeanen. Toch zijn deze opwekkingen het sterkst geweest in de Amerikaanse christenheid: The Great Awakening 1734 e.v. en The Second Awakening met mensen als Spurgeon en Moody in de 19e eeuw. Opwekkingen zijn er meer op gericht om de leden van de gemeente van onderop tot een nieuwe geloofstoeiwijding te brengen – zij hebben zich nooit zozeer geïnteresseerd in

IN DIT NUMMER

- 168 Ds J. J. Verleur, Vervulling of Vervuiling
- 170 Drs W. G. Rietkerk, Pinksteren en de verkiezingen
- 171 Joop Klein, De Gode aangename tijd (gedicht)
- 172 D. W. L. Milo, Levend water
- 172 Ir. A. W. Biersteker, Techniek en verantwoordelijkheid (2)
- 174 A. P. de Boer, Breukelen vanaf de zijlijn (4)

pastorale notities

Van binnenuit

Het lijkt er veel op, dat van alle kerkelijke feesten het Pinksterfeest de dichters, de denkers en de dominees het minst geïnspireerd heeft. En dat, terwijl het woord „inspiratie” juist heenwijst naar Pinksteren. Neem nu de liederen voor de eredienst. Je had het bundeltje van 29 gezangen, uitgekomen in 1933. Het was bij verschijning al een halve eeuw verouderd. De liederen voor Pinksteren in dat boekje krioelen van de uitroepstekens; een veeg teken. De verzen zijn dan ook gezwollen van vorm en hol van inhoud. Maar ook in het nieuwe liedboek vind je over Pinksteren weinig dat de gemeente aanspreekt of bezielen kan. En de preken... Hoeveel is er al niet geschreven en gezegd over de tekenen: de windvlaag en het vuur. Die tekenen worden in de Bijbel nergens verklaard. Vandaar dat de

één er dit in ziet, de ander iets geheel anders. Maar je wilt bij de gemeente niet aankomen met vermoedens en gissingen en je vraagt je dus af: wat wil dit zeggen? Toen ik me de situatie van Handelingen 2 realiseerde, dacht ik: Het is daar en dan het omgekeerde van hoe wij ons nu in de wereld bevinden. Nu horen wij bedreigende geluiden, als van vernielend vuur en verwoestende wind. Hebben vele dokters niet geschreven, dat het er van afhangen zal, als de atoombom begint, hoe dan de wind is? En je denkt in onze tijd ook aan de kracht der dwaling. Al die bedreigingen komen van buitenaf. We hopen en bidden dat de kerk een schuilplaats mag zijn, die het houdt tegen de vernietiging. Maar op de Pinksterdag is het de wereld, die zich bang afvraagt wat er aan de hand is en wat er staat te gebeuren. Ze gevoelt zich bedreigd door wat er binnen de Christelijke gemeente te horen is en te zien.

Wij zijn er misschien wel wat te vol van, hoe er een dreiging op ons afkomt en we zijn er te weinig vervuld van dat de Heilige Geest de grote Macht is. We overschatten de dreiging van buitenaf en we onderschatten de krachten van binnenuit.

A. H. Algra, Sliedrecht

de structuren van de kerk en de ambten.

Uit deze laatste vooral Amerikaanse opwekkingen is een stroom van zending en evangelisatie de wereld ingegaan — zózeer dat het een bekend feit is dat de „evangelicals” zoals zij heten, méér zendelingen uitzenden dan alle kerken van de Wereldraad van Kerken samen. Ik denk nu aan Wicliff, Campus Crusade, Youth with a Mission, The Navigators, Billy Graham, Youth for Christ, Operatie Mobilisatie etc. Deze korte beschrijving van de twee „rivieren” is totaal ongenoegzaam om beide echt recht te doen. Toch heb ik even deze schets willen geven om een diepere bezinning over deze twee geloofswijzen op gang te brengen.

Te snel elkaar omarmen leidt volgens mij tot oppervlakkigheid in het contact. Anderzijds blijkt het steeds weer dat er tussen beiden nog talloze vooroordelen bestaan, die echte gemeenschap onmogelijk maken en die werkelijk nergens op slaan. Over beiden een enkel woord:

Te snelle omarming, zei ik, leidt tot oppervlakkigheid. Een eerste herkenning — op het punt van geloof in het Evangelie en het gebed — leidt tot een wederzijds spontaan contact — maar het contact blijft toch ergens steken en wordt niet totaal omdat men het vermijdt om dieper liggende verschillen hardop te zeggen: zoals: de cultuur: mijding bij de één en „cultuur-optimisme” bij

de ander. Of: de verantwoordelijkheid van de mens t.o. het geloof in de kracht van gebed, of: het verschil in beoordeling van de eindtijd, het verbond, etc. Deze onderwerpen zouden in een echte ontmoeting tussen de twee „rivieren” niet vermeden moeten worden.

Anderzijds bestaan er nog allerlei verkeerde vooroordelen tussen beide bewegingen die de gemeenschap blokkeren zoals: opwekkingschristenen zijn alleen bezig met hun eigen gevoel en geloofsbeleving en reformatische christenen zijn toch heel vaak maar naam-christenen, die hun geloof baseren op hun doop, zonder zelf gekozen te hebben. Over wedergeboorte en de plaats van het gemeenschappelijk gebed en de noodzaak van gemeenschap en de betrouwbaarheid van Gods Woord heb ik nog nooit een echt verschil bespeurd tussen beiden. Ook niet over „de wedergeboorte”. Opwekkingschristenen worden vaak een „wedergeboortebegrip” opgedrongen wat reformatische christenen op hen projecteren vanuit hun oude banden met de oud-gereformeerde mystiek. Gelukkig is dat ten onrechte. Want wat velen daar drijft op dit punt is, een volkomen gezonde en bijbelse nadruk op het belang van de persoonlijke keus voor Christus.

Hoe ook: voor dit moment heb ik alleen maar wat punten aangestipt die in het gesprek tussen beiden een rol spelen.

De reden waarom ik dit artikel het opschrift gaf: Pinksteren en de verkiezingen is gelegen in het feit dat deze verkiezingen ons een verschijnsel hebben doen zien wat nauw met Pinksteren verband houdt. Want het samenstromen van wat ik de twee rivieren noemde van „reformatie” en „revival” is iets wat direct met Pinksteren te maken heeft. Want de Geest van God is ten diepste de bron van beide rivie-

ren en waar de Heilige Geest krachtig werkt daar drijft het deze beide stromen bijeen tot één beweging die krachtig is in de Here.

In dat samenstromen spelen mensen een belangrijke rol. Daarom is het nadenken over de achtergronden van beide tradities erg belangrijk. Daaraan hoop ik volgende week een tweede artikel te wijden onder het opschrift: Opwekking en reformatie: twee benen van één lichaam.

de gode aangename tijd

Melodie: „Du Lebensbrot, Herr Jesu Christ” (1668)
(Liedboek voor de Kerken - 86)

Bij Romeinen 8 : 1-17

1. De Gode aangename tijd
is heden aangebroken: 2 Kor. 6 : 2
Gods Geest heeft onze dienstbaarheid aan zonde en dood verbroken en ons tot dienst aan God gewijd.
Het leven tot in eeuwigheid is in ons hart ontloken!
2. De wet, ten leven neergedaald,
het woord Gods uit de hoge,
heeft door ons zondig vlees gefaald,
heeft niet ons hart bewogen.
Toen werd het Woord tot vlees en bloed:
Gods Zoon heeft in het vlees geboet en aller schuld gedragen.
3. Wij waren slaven van de wet,
die naar de dood ons leidde,
totdat de ware „Zoon der wet”
ons van haar vloek bevrijdde!
Hij hief ons óp uit slavernij
tot zonen Gods, — hoe laten wij
ons door het vlees nog leiden?
4. Wij zijn voor altijd aan de vrees
voor 't oordeel Gods ontheven,
opdat wij niet meer naar het vlees
Gode vijandig leven.
Nu heeft de Geest ons opgewekt,
zodat zich heel ons hart uitstrekt
naar leven en naar vrede.
5. Wij roepen „Abba, VADER!” uit:
geen vrees kan 't ons verhinderen.
Gods Geest heeft zelf ons overtuigd:
wij zijn Gods eigen kindren
en erfgenamen, voor altijd
in lijden en in heerlijkheid
met Christus zelf verbonden.

Joop Klein

D. W. L. Milo / Dalmally

LEVEND WATER

Als u eens in Voorburg bent moet u bepaald binnenlopen in de gereformeerde Fonteinkerk. U ziet daar, behalve een piekfijn Flentrop-orgel in een modern artistiek interieur, een kleine vijver aan de voet van de preekstoel. Daarin een fontein van levend water. Zo ongeveer op de plaats waar u een doopvont zou verwachten.

In die vijver stroomt water, bewegend water, levend water. Als er gedoopt wordt is het water zelfs, geleid langs de verwarmingsbuizen, minder kil dan verwacht wordt. Het levende water in Voorburg spreekt van de doop tot afwassing van onze zonden, sterker dan een verchroomd glanzend bekken op eiken piedestal kan doen. En waarom?

—o—

Reeds in de woestijn, gaande van Egypte naar het Beloofde Land, is aan het volk Israël geleerd een rein volk te zijn. Gods genadige uitverkiezing verplichtte het, om heilig, rein, kosjer te leven. Vandaar dat wassen van handen en voeten voor het eten, die wassingen na verontreiniging. Een reeks van strenge voorschriften werd zo nauwkeurig beoefend, dat de oorspronkelijke bedoeling — onze heiligheid omdat God heilig is — langzamerhand werd vergeten. En toch zat achter die reiniging zulk een stuk genadeverklaring, dat allen die in stilstaand water gedoopt zijn er wel eens aandacht aan mogen geven.

Lang voordat Johannes aan de Jordaan doopte was de doop in levend water al bekend. U kent natuurlijk de proselitendoop, die bekeerde heidenen bij het Jodendom inlijfde en hun de naam van Sions kinderen deed dragen.

Maar de secte der Essenen aan de NW-oever van de Dode Zee wonend en bekend geworden door een bibliotheek, die in de vijftiger jaren als de Qumran-rollen werd ontdekt, kende de doop in een zeer bijzondere betekenis. Die Essenen woonden daar vanaf de tweede eeuw voor Christus tot het jaar 68 n.C. en men had daar een dubbele doop. (In 68 n.C. zijn ze met medeneming van een deel der rollen naar Masada gevlucht, waar ze het verzet tegen de Romeinen nog drie jaar volhielden.)

Welnu, in die Qumran-ruïnes is een doophuis ontdekt, dat uit twee baden bestond. Het eerste bevatte stilstaand water en diende tot de bekende reiniging van handen en voeten; een uitwendig waterbad zogezeid. Het tweede bad kreeg levend water, dat vanuit het heuvelachtige achterland werd aangevoerd. Dat tweede bad had geestelijke betekenis: was een teken van bekering omdat het koninkrijk der hemelen nabij werd geacht te zijn. Die tweede doop werd pas bediend aan wie zijn zonden beleed en zich van ganser harte tot God de Heere bekeerde.

Ook in Masada, de Zuidelijke vesting waarheen de Essenen met de Zeloten zijn gevlucht, trof men in de vijftiger jaren een doophuis aan, zelfs met drie waterbassins. Het eerste was om het schaarse regenwater te bewaren, dat als levend water mocht worden beschouwd. Het tweede bevatte stilstaand water en diende voor de gewone wassingen, als door de wet voorgeschreven. Het laatste was voor de doop door onderdompeling in levend water. Voorafgaand aan de doop werd een verbinding tussen het reservoir met „levend water” en het doopbad even opengezet, waardoor het weinige levende water het gehele doopbad zou zuiveren. Op een kurkdrege rots in de felle zonneschijn werden dopen bediend, als door de orde voorgeschreven. Rituele Joden hebben de maten opgenomen en vastgesteld, dat het doopbad aan de verordeningen voldeed en verreweg het oudste rituele Joodse doopbad is geweest. (Later is op Masada zelfs nog een tweede doophuis ontdekt, van dezelfde samenstelling.)

—o—

Toen Johannes de Doper optrad bracht hij in feite dezelfde boodschap als waardoor de Essenen waren bezeten: bekeert u want het koninkrijk der hemelen is nabij gekomen. En wie zijn zonde beleed, zich metterdaad en van harte tot de God des hemels bekeerde, werd gedoopt tot afwassing van zijn zonden. Dat was als een voorbereiding tot Gods koninkrijk. Een doop met levend water, bewegend water, zuiver water.

Tegen de Farizeërs, die zich door Johannes wilden laten dopen — zonder enige hinder van zondebesef, alleen om geen enkele religieuze nouveauté

te missen — is Johannes uitgevaren met het scheldwoord: addergebroed! Wie heeft je geraten op deze wijze de toorn van God te ontlopen?

Geen wonder dat wel eens beweerd wordt, dat Johannes zijn opleiding in het nabijgelegen Qumran, bij de orde der Essenen zou hebben genoten. De inhoud van zijn preek was dezelfde als van de Essenen; die inhoud was goed, want werd door de Heiland direct overgenomen, nadat Johannes gedood was. Maar... Johannes ging verder dan de Essenen. Die Essenen verwachtten het koninkrijk Gods in de nabije toekomst, maar Johannes wees het Lam Gods met zijn vinger aan: Die daar neemt de zonden der wereld pas werkelijk weg. Hij wees het doel van zijn doop — de betekende zaak van het sacrament, zeggen onze theologen — aan: ziedaar de Redder der wereld. De doop van Johannes was geen theologische twist-appel, maar de klarenstoot voor ons heil in Christus.

—o—

Terug naar het levende water. Reeds eeuwen eerder hadden de inwoners van Jerusalem de beschikking over levend water: door de waterleiding van Hizkia werd beekwater van ver buiten de stad door een ondergrondse tunnel binnengevoerd. Het kwam in de koninklijke paleistuin en in het bad van Siloam. De stad, het heiligdom, de woning van God, de allereerste Koning, werd in haar muren t'allen tijd door beekjes der rivier verblijd. De waterleiding bestaat nog en er is maar weinig verloop (als er water genoeg is) zodat de wateren van Siloam „zachtens vloeien”, naar Jesaja zei. Toch — zachtens of snel — het water vloeide, was levend water. Dit in tegenstelling tot stilstaand water, dat door vervuiling en vegetatie spoedig troebel wordt. En van stilstaande poelen zegt de Bijbel niet veel goeds.

Jesaja en Jeremia hebben herhaaldelijk gesproken van Gods heil — als het heil van waterbeken, van levend water. Psalm 23 beweegt zich om een beek. Psalm 1 spreekt er van. De profeet Ezechiël zag in een visioen een rivier stromen uit de tempel — zoals Johannes het zag in de Openbaring. Geen wonder dat ook de Heiland meermalen sprak van levend water: bijvoorbeeld tegen de vrouw uit Samaria. En vooral is zijn uitspraak op het loofhuttenfeest (Joh. 7 : 37, 38) belangrijk.

Op de laatste dag van het loofhuttenfeest, de „grote dag”, riep Jezus deze woorden: „die in Mij gelooft, stromen van levend water zullen uit zijn binnenste vloeien”. — Zeven dagen aaneen hadden de Joden water geplengd, als herinnering aan het water dat God in de woestijn uit een rots deed stromen; daarbij waren Jesaja's woorden uitgesproken: „ge zult water scheppen met vreugde uit de fontein des heils”. En op de achtste

A. W. Biersteker / Maarssenbroek

TECHNIEK en VERANTWOORDELIJKHEID

Vertechnisering of ontplooiing

Geestelijk-historische wortels van de vertechnisering

Via Marcuse en Roszak zijn we al attent gemaakt op het rationalisme in onze westerse cultuur, en op de opkomst daarvan en tijde van de Verlichting.

En wanneer Roszak vervolgens verwijst naar het joods-christelijk denken als bron van dit rationalisme, dan moet het onze aandacht hebben dat hij een vertekening geeft van het chriselijk geloof. Weliswaar is het juist dat in het christelijk denken een streep wordt gehaald door een mythische beschouwing van de werkelijkheid, en vergoddelijking ervan veroorzaakt. Dit betekent echter niet dat de werkelijkheid van God wordt losgemaakt. Geenszins: 'alles is uit, door en tot God.' 'De ontkennning dat niets van de werkelijkheid goddelijk is, behoort gepaard te gaan met de erkenning dat alles op God betrokken is! (Stribos, Praten tegen verwetenschappelijke cultuur).

De werkelijkheid, de schepping, is aan de mens onderworpen, en de mens heeft derhalve de roeping om de aarde te bewerken en te ontplooiën, maar zulks kan hij niet eigenmachtig doen. Hij is slechts rentmeester, die aan zijn Heer verantwoording verschuldigd is.

dag riep Jezus, dat wie in Hem gelooft geen consument van levend water meer zal zijn — maar zelf het levend water zal produceren!

Dát was groot nieuws! Tegen de Samaritaanse vrouw had Jezus ook al gesproken over water des levens, dat tot een eeuwigdurende fontein zou worden voor wie het genoot. Maar nu was het openbaar, in het religieuze centrum van een religieus volk, dat Hij zijn boodschap uitsprak. Vlak voor zijn dood, als een testament. Dat was geen woordenspel, geen omkering van een thema. Dat zei Hij, zegt Johannes later, *sprekende van de Geest*. Die Geest, uitgestort door de Vader en Zoon tesamen, zou de ontvangers activeren tot geestelijke mensen, daders des woords, die geestelijke daden zouden verrichten.

—o—

Zo belangrijk is levend water, water des levens. De mens heeft in zijn zoeken naar wijsheid, goud en eeuwig leven, de alcoholhoudende dranken gevonden. Gist en geest zijn van huis uit dezelfde woorden. Spiritus betekent alcohol en betekent ook geest. De sterke drank wordt in diverse talen dan ook water-des-levens genoemd: eau-de-vie, wodka, aquavite, akvavit, uisge beatha (whisky). Genoeg om aan te geven, dat allerlei volkeren naar het water des levens hebben gegrepen. Ze grepen mis — want hun producten brengen niet het eeuwige leven, hebben niets gemeen met de Geest met een hoofdletter.

Maar het enige levende water, water des levens zonder accijns en omzebelasting, zonder prijs en opcenten, wordt door Gods Geest geschonken. Het maakt ons tot springaders van de Geest, tot levende werktuigen, tot uitdelers van Gods vele genadegaven, tot mede-arbeiders van zijn koninkrijk.

De doop is daarom zulk een veelbelovend symbool. Laat een volk zijn doop verstaan en het is behouden, zei een vader van de Afscheiding. Dat hebben ze in Voorburg goed begrepen. De doop is de illustratie bij Gods Woord; maakt duidelijk wat in woorden was vervat. En het levende water (zonder de doop uit een doopbekken tot een niet-volle-doop te reduceren) toont duidelijker dan ooit, dat alleen het levende water van Gods Geest ons wast van elke zonde, ja van zondebesef.

De doop is meer dan een theologische twistappel, een shibboleth om tot het juiste groepje te mogen behoren. De doop is de dood voor onze zonden, ons opstaan tot een nieuw leven: om doorstroomd te worden van Gods Geest, die ons beloofd is. Zo worden wij zelf tot fonteynen van heil voor een wereld, die van dorst versmacht.

Het is dus geenszins waar, dat het christelijk denken ruimte zou geven voor een ongebreidelde ontwikkeling van wetenschap en techniek, ook al zij bij voorbaat toegegeven dat óók christenen — en misschien wel juist zij — bijdragen tot de overwoekering van de mens door wetenschap en techniek.

Evenzo moet Roszak's verwijt worden afgewezen, dat het christelijk denken een rationeel karakter zou vertonen. Binnen het christelijk geloof is zeker ook plaats voor enige 'mystiek', zoals voor gebed en meditatie. En wanneer de Bijbel leert, dat 'vanuit het hart alle uitgangen des levens' zijn, dan maakt ons dat duidelijk dat het hart van de mens het centrum van zijn leven en handelen is, en geenszins zijn rede. Ook al moet opnieuw bij voorbaat toegegeven worden, dat niet elke christen leeft overeenkomstig zijn geloof.

Als we echter zoeken naar de wortels voor het rationalisme, dan zijn die niet te vinden in het joods-christelijk denken, zoals Roszak betoogt. De kiem van deze verabsoluteerde macht is gelegen in de Renaissance. Want, terwijl gebroken werd met de onderdrukking door adel en clerus, werd ook afgerekend met ieder gezag, ook met het goddelijk gezag. De mens zou aan niemand anders verantwoording verschuldigd zijn dan aan zichzelf. Van gegeven, voor de werkelijkheid geldende normen, wilde de Renaissancemens niets weten.

Daar ligt de kiem voor macht zonder normen; daar ligt de kiem voor ongebreidelde (= ongenormeerde) vertechnisering en verwetenschappelijking.

Verantwoordelijkheid als ontplooiing van de zin van de techniek

Wat moet dan het antwoord zijn op het machts-nihilisme, de ongenormeerde macht van wetenschap en techniek?

Moet dat een radikale afwijzing van de beheersingsmachten wetenschap en techniek zijn, zoals Roszak die bepleit door op te komen voor een innerlijke, geestelijke revolutie, waardoor de mens zichzelf in zijn volle, rijke vrijheid weer zal ontdekken.

Of kan een permanente maatschappelijke revolutie soelaas bieden, zoals

Marcuse die voorstelt: de gevestigde machthebbers immers gebruiken volgens Marcuse de moderne machten van wetenschap en techniek, om ons met behulp daarvan te manipuleren, zó zelfs dat we ons gelukkig wanen. Maar we zijn het niet, integendeel, we zijn niet meer dan gelukkige slaven. Daarom past permanent verzet.

Zowel Roszak als Marcuse komen dus op voor de vrijheid van de mens: Roszak vooral voor een innerlijke, geestelijke vrijheid; Marcuse hoofdzakelijk voor een maatschappelijke vrijheid.

Beide ook keren ze zich tegen wetenschap en techniek: Marcuse wil nog volstaan met opstand tegen de machthebbers, maar ook de machten zelf — wetenschap en techniek — komen niet ongeschonden uit de strijd: Marcuse's kritiek op de rationalisering van onze cultuur ligt er niet om. Roszak gaat echter verder: wetenschap en techniek belemmeren ons in ons mens-zijn, ze sluiten de wereld af voor het sacrale, het heilige, voor meditatie en contemplatie, voor extase en passie. Voor het mens-zijn is het niet belangrijk veel te weten, nee, diep kennen is wezenlijk! We kunnen maar beter radikaal breken niet alleen met de vertechniseerde en verwetenschappelijke cultuur — vandaar het pleit voor een tegencultuur — maar ook met wetenschap en techniek zelf.

Rozsak verabsoluteert dus de menselijke vrijheid; het wordt a.h.w. een 'doel-in-zichzelf'. En als dat doel met zich meebrengt dat je je moet terugtrekken uit de bestaande cultuur, zonder de problemen van die cultuur op te lossen, dan is dat voor Roszak acceptabel.

Aldus stelt hij, dat de mens zich niet verantwoordelijk hoeft te weten voor de oplossing van de bestaande cultuurproblemen.

Tegenover het machtsnihilisme, waar deze paragraaf mee begon, dreigt in de lijn van Roszak's visie een vrijheidsnihilisme: een vrijheid immers zonder verantwoordelijkheid, een vrijheid die niet beperkt wordt door normen (van liefde bijvoorbeeld).

Deze schets van beide versies van éénzelfde nihilisme (normloosheid) suggereert waar we dan wel een uitweg hebben te zoeken; het gemeenschappelijke van die twee is immers de ontkenning of negatie van normen.

Dikwijls worden normen opgevat als resultaten van afspraken tussen (groepen van) mensen onderling. Er zijn echter normen, die gelden ongeacht de vraag of wij het daarover met elkaar (of met onszelf) eens zijn, of niet. Ik noem u als voorbeeld de norm van 'liefde' (in de diepste en breedste betekenis van dat woord). Ieder mens wordt er 'beter' of 'rijker' van door liefde te geven; daarentegen wordt ieder er 'slechter' en 'ongelukkiger' van door te haten. De norm van liefde *geldt*: houden we haar, dan *ontplooit* zich ons leven; negeren we haar, dan *verarmt* zich ons bestaan, het raakt 'toegesloten'.

Een soortgelijke gedachtengang is te ontwikkelen voor andere normen:

- het is goed om acht te slaan op *schoonheid*, het is verkeerd om het schone te veronachtzamen — dat brengt 'verarming' (denk bijv. aan technische producten).
- het is goed om *niet verkwistend* om te gaan met goederen en grondstoffen (ja ook met mensen!); het is verkeerd om achteloos goederen en materialen (afvalstoffen) achter ons neer te werpen (milieuvervuiling), of de krachten van mensen uit te putten (te denken aan de intensiteit van veel werkzaamheden, niet zelden als gevolg van technische hulpmiddelen.)
- het is goed om met *zorg* te handelen, het is niet goed om nonchalant te zijn (denk bijvoorbeeld aan timmerwerk: 'schuin' slaan (itt 'plat' slaan) levert nodeloze butsen, terwijl toch de 'trap of kast of . . . technisch goed in elkaar zit).

Het is gebruikelijk om deze algemeen *geldende normen* aan te duiden met een andere term, *normbeginselen*, aangezien de uitwerking ervan leidt tot een grote verscheidenheid van concrete normen; het algemene normbeginsel van de liefde leidt bijvoorbeeld tot verschillende normen voor liefde tussen man en vrouw, tussen ouder en kind, tussen vrienden(-innen), tussen werkgever en werknemer, tussen arts en patiënt etcetera.

Het is wel duidelijk dat onze verantwoordelijkheid een veelzijdige is. Samenvattend typeert Goudzwaard de menselijke verantwoordelijkheid als rentmeesterschap: de mens is als rentmeester aangesteld over de schepping, en heeft voor zijn handelen verantwoording af te leggen aan zijn Schepper en Heer.

In aansluiting daarop wijst Schuurman op het dubbelgebod van de liefde, in het perspectief van de gerechtigheid. De term 'gerechtigheid' is te verstaan als het 'recht-staan tegenover God en mensen': ons geweten klaagt ons niet aan.

De hoofdnorm voor de techniek is te omschrijven als het 'dienen in liefde tot gerechtigheid'. Wat betekent dat nu concreet?

- Wat betreft de kernenergie, brengt dat met zich dat we letten op de gevaren en risico's niet blijven steken in een afweer- (of vlucht-) houding, maar dat we in positieve zin onze verantwoordelijkheid trachten te ontplooiën. Dat kan geschieden door uitgebreide studie van alternatieve energiebronnen (waarbij energiebesparing misschien wel de grootste 'bron' zou kunnen zijn), maar ook door betere beveiliging van

eventueel onvermijdelijke kerncentrales (bijvoorbeeld: ondergronds bouwen, ter betere bescherming tegen eventuele terroristen of tegen bombardementen).

- In meer algemene zin dient niet alleen gezocht te worden naar integratie van technische mogelijkheden (terwille van de efficiëntie of overzichtelijkheid), maar tevens naar differentiatie (bijvoorbeeld ter voorkoming van eenzijdigheid, of (concreet) van politieke afhankelijkheid van een olierijke natie. Evenzo dient gezocht te worden naar een balans van kleinschaligheid (vanwege de 'menselijke maat') resp. grootschaligheid (dikwijls op economische gronden).
- De techniek dient ook in sociale zin ontsloten te worden, door teamwork, door mogelijkheden tot inspraak, maar ook door beperking van (geluids-)overlast.
- Hierboven zijn al enkele concrete voorbeelden genoemd van wat de hoofdnorm 'dienen in liefde tot gerechtigheid' betekent voor het economische (tegenaan van verkwisting of uitbuiting), voor het esthetische (aandacht voor schoonheid) en voor het morele (zorg, liefde).

Een uitvoeriger behandeling van normen voor de technische ontwikkeling is te vinden in de literatuur, welke ik aan het begin van deze artikelen meldde. Het moge duidelijk zijn dat verantwoordelijkheid, verstaan als 'dienen in liefde tot gerechtigheid', bijdraagt tot ontplooiing van de zin van de techniek en daarmee ook van de zin van de mens met de techniek te maken heeft.

De volgende keer als 'toegif' een artikel over doorwerking van de wetenschappelijke werkwijze in de moderne techniek.

A. P. de Boer / Nijkerk

Breukelen vanaf de zijlijn

(4)

Als ik het voor het zeggen had, dan zou ik er een bundeltje van maken en ze in druk uitgeven: die toespraakjes — kort, to the point en steeds met een stukje Schriftuurlijke wijsheid — waarmee praeses ds Van der Kwast elke nieuwe zitting van de Landelijke Vergadering opent. Ze zijn het m.i. dubbel en dwars waard, dat veel meer mensen dan de 48 afgevaardigden in Breukelen er kennis van nemen en (vooral) ze ter harte nemen.

Afgelopen zaterdag, 30 mei, bij het begin van de vierde zitting van de Landelijke Vergadering las ds Van der Kwast Hand. 1:14-26, waarin wordt verteld hoe de lege plaats in de kring van de apostelen wordt opgevuld. Hij herinnerde eraan, hoe men soms een tegenstelling creëert tussen dit gedeelte — „de kerk op zijn smalst, bezig met regelingen en stemmingen” — en het daarop volgende Hand. 2. Men zegt dan: Kijk, als de Geest gaat waaien, dan gebeuren er heel andere dingen. Dan raken mensen in vuur en vlam, dan wordt er in tongen gesproken, dan komt de boel in beweging.

Ook onder ons, aldus ds Van der Kwast, vraagt men zich wel eens af: Die kerkelijke bijeenkomsten waarin organisatorische zaken geregeld worden, is dat het wel? Staat dat niet een heel eind af van het werk van de Geest? Ds Van der Kwast wees er echter op, hoe Petrus zich ook in Hand. 1 beroept op de Heilige Geest en op het Woord van God. Hij en de andere apostelen zijn ook in die activiteiten bezig met het fundament van de kerk, en ook hun organisatorische werk is het werk van de Geest. Ook ons bezig-zijn hier met kerkorganisatorische dingen, zo hield de praeses de afgevaardigden in Breukelen voor, is voluit werk van de Geest: mits het gebeurt op een geestelijke wijze, met het oog op het geheel van de kerk en de gehele kudde.

Gezangenbundel: graag met anderen, voorlopig alleen

Overigens is het optimisme, waarmee de praeses tijdens de eerste zitting aankondigde welke zaken er allemaal in een zeer kort tijdsbestek afgehandeld zouden worden, door de feiten ingehaald en is het niet uitgesloten dat deze Landelijke Vergadering het record van Wezep (negen zittingen) op zijn minst gaat evenaren. Als je dat overigens omrekent in synodeweken zoals andere kerken die kennen, dan blijken onze kerken toch niet zo'n erg slecht figuur te slaan, hoewel — en dat is weer de andere kant — de Landelijke Vergadering op het punt van vergaderdiscipline, het efficiënt gebruik van de beschikbare tijd en het goed voorbereiden van de besluitvorming heel wat van de synodes van andere kerken zou kunnen leren. Maar dat terzijde.

De afgevaardigden begonnen zaterdag met het „staartje” van de gezangenkwestie, nadat op de vorige zitting de door de gezangencommissie gemaakte selectie van 160 liederen uit het Liedboek voor de Kerken al als „verantwoord” was bestempeld. Maar dat staartje bleek veel langer te zijn dan verwacht, en met de bespreking van deze zaak ging toch nog de hele morgenvergadering heen.

Het draaide allemaal om de vraag: Wat moet er na deze selectie uit het Liedboek nog meer gebeuren? Onder de afgevaardigden bleek geen enkele behoefte te bestaan aan het maken van een geheel eigen gezangenbundel voor onze kerken zoals men die in de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) nu heeft. Door diverse afgevaardigden werd erop aangedrongen om in samenwerking met andere reformatorische kerken — m.n. met de Christelijke Gereformeerde kerken — tot een nieuwe gezangenbundel te komen, maar aan het eind van de bespreking moest door de vergadering worden geconcludeerd, dat dat totnogtoe helaas niet mogelijk is gebleken. Wel sprak de Landelijke Vergadering nadrukkelijk de bereidheid uit „om aan de totstandkoming van een dergelijke bundel mee te werken, wanneer zich mogelijk heden daartoe voordoen.” Maar dat betekent niet dat er in de komende jaren in onze kerken „op gezan-

gegebied” niets meer gebeurt, integendeel. Een commissie gaat verder met het werk waartoe de Landelijke Vergadering van Wezep al opdracht gaf. Allereerst zal de selectie van Schriftuurlijke liederen uit het Liedboek, die nog niet helemaal klaar was, worden afgerond. Daarnaast gaat deze commissie werken aan de samenstelling van een aanvullende bundel, waarmee niet alleen de leemten in de Liedboekselectie worden opgevuld, maar waarin ook plaats is voor nieuwe, goede liederen die in de afgelopen jaren door diverse dichters binnen onze eigen kerken zijn gemaakt. Vanuit de vergadering werd de hoop uitgesproken, dat dit bescheiden begin in de toekomst zou kunnen uitgroeien tot een bundel waar ook andere reformatorische kerken gebruik van gaan maken.

Ook tijdens deze zitting werd door verschillende afgevaardigden benadrukt, dat de beslissing over wat er in de eredienst gezongen wordt bij de plaatselijke gemeenten moeten blijven liggen, en dat de kerken elkaar in dit opzicht geen lasten moeten opleggen, noch met geboden („dit of dat móet worden gezongen”) noch met verboden („daarbuiten mag niets anders gezongen worden”): „Laat toch vooral ruimte voor het goede experiment in de gemeente!” (ds De Jong) en „Als er een broeder of zuster is die een mooi lied maakt, is er toch niemand die erover valt als dat in de gemeente wordt gezongen?” (ds Blokhuis).

Vrijgemaakte formulieren de beste

Diezelfde lijn — geen aantasting van de vrijheid van de plaatselijke gemeente — werd 's middags doorgetrokken ten aanzien van de liturgische formulieren. Op tafel lag een uitvoerig, door de afgevaardigden zeer geprezen rapport van een door de vorige Landelijke Vergadering ingestelde commissie. Die commissie had de opdracht om advies uit te brengen over de vraag, welke van de beschikbare formulieren in hedendaags Nederlands voor gebruik in de eredienst de voorkeur verdienen. Daarbij had de commissie — bestaande uit br. Lakerveld en de predikanten Bouma, Moggré en Plooy — vooral gelet op het vermijden van een plechtig of verouderd taalgebruik, ingewikkelde en te lange zinnen etc., terwijl ook de Schriftuurlijkheid van de formulieren bekeken werd.

Na een grondige vergelijking van een groot aantal formulieren uit verschillende bronnen kwamen die van de Gereformeerde kerken (vrijgemaakt) als beste uit de bus, op enige afstand gevolgd door die van de Christelijke Gereformeerde kerken. Hoewel deze laatste op het punt van het taalgebruik een minder goed rapportcijfer kregen dan de Vrijgemaakte formulieren, adviseerde de commissie toch om voor de Chr. Geref. formulieren te kiezen, dit met het oog op het feit dat onze kerken op weg zijn naar grotere eenheid met deze kerken. Daarnaast had de commissie zelf nog een viertal formulieren ontworpen, enerzijds om te laten zien dat met de modernisering in de eerdergenoemde formulieren niet het eindstadium is bereikt, anderzijds om de kerken op het gebied van de liturgische formulieren wat meer variatie te bieden.

Uiteindelijk volgde de vergadering de commissie niet in het uitspreken van een nadrukkelijke voorkeur voor de Chr. Geref. formulieren. De Landelijke Vergadering beperkte zich ertoe het commissierapport aan de kerken ter kennisname aan te bevelen en sprak uit „dat de Chr. Geref. en Vrijgemaakte formulieren aan de gestelde normen beantwoorden en zeer wel geschikt zijn voor gebruik in de kerken.”

Zoals gezegd, ook op dit punt benadrukten diverse afgevaardigden dat de beslissing welke formulieren gebruikt worden (de Chr. Geref., de Vrijgemaakte, nog weer andere formulieren of afwisselend het ene of het andere) in de vrijheid van de plaatselijke kerken blijft. Ook sprak de vergadering zich niet uit over de door enkele afgevaardigden vermelde praktijk in sommige van onze ker-

ken om bij Doop en Avondmaal niet of niet altijd een formulier te lezen, maar een toepasselijk Schriftgedeelte. Kort en goed: met bovengenoemde uitspraak over de liturgische formulieren heeft de Landelijke Vergadering, in navolging van de commissie, slechts dienstbaar heeft willen zijn aan de kerken en er in geen geval over willen heersen.

Meer aanlucht voor het werk van de legerpredikanten

Tot slot van deze zitting kreeg ouderling Smit het woord, afgevaardigde voor de regio Den Haag en secretaris van de Commissie Geestelijke verzorging militairen. Kolonel Smit — ouderling Meijer vertelde als oud-luchtmachtman de neiging te voelen voor hem in de houding te springen — lichtte het rapport van de commissie toe, waarin verslag werd gedaan van het werk van de commissie en van onze legerpredikanten. Dat waren er vijf, en ook na het vertrek van ds Goudsward uit militaire dienst zijn dat er vijf gebleven, doordat ds Plantinga uit Zwartsluis legerpredikant is geworden. Kolonel Smit drukte de afgevaardigden — en via hen de kerken — op het hart om toch vooral mee te leven met het vaak moeilijke werk van de legerpredikanten. Met zorg heeft de commissie geconstateerd dat hun pastorale werk maar weinig in de kerken is geworteld en dat de kerken er weinig belangstelling voor tonen. Hij pleitte ervoor, zoals ook al in het rapport was gedaan, om legerpredikanten uit te nodigen op kerkeraden, gemeentevergaderingen of regionale vergaderingen om iets van hun werk te vertellen en beval hen nadrukkelijk in de voorbode van de gemeente aan.

Tenslotte

- .... werd besloten, dat onze kerken officieel lid zullen worden van het Contactorgaan voor de gereformeerde gezindte (COGG), waarin totnogtoe enkele Nederlands Gereformeerde predikanten à titre personnel meewerkten.
- .... gaf ds Moggré de gezangencommissie de raad om niet alleen elk gezang op zichzelf te beoordelen, maar ook het geheel in het oog te houden, want „elke boom op zich kan een prachboom zijn, maar als je het hele bos bekijkt, blijken ze allemaal naar één kant te staan.”
- .... is de kans groot dat het in mijn vorige verslag genoemde lied 300 uit het Liedboek (Eens als de bazuinen klinken) in de uiteindelijke selectie alsnog een plaats zal krijgen.
- .... wees ds Van der Lingen het „stripboek” aan als één van de belangrijkste oorzaken waardoor „onze kerkmensen de lange zinnen uit de oude formulieren niet meer kunnen lezen”.
- .... werd de penningmeester van de kerk van Breukelen gemachtigd om de kerken opnieuw om een bijdrage in de „kerkverbandelijke kosten” te vragen (nu van f 1,— per ziel), vooral om te kunnen voldoen aan onze financiële verplichtingen tegenover de G.O.S.
- .... konden op deze zitting geen Chr. Geref. deputaten aanwezig zijn.
- .... hoopt de praeses op de eerstvolgende zitting, D.V. op 26 september, een begin te kunnen maken met de behandeling van de grootste kluit op het agendum van deze Landelijke Vergadering: het Akkoord van kerkelijk samenleven.
- .... werkte de Landelijke Vergadering op zijn vierde zittingsdag acht van de nog resterende 36 voorstellen en rapporten af, zodat er nog 28 ter afhandeling overblijven.

SOEMBA — Zaterdag 23 mei werd te Utrecht opnieuw een vergadering gehouden van afgevaardigden van Nederlands Gereformeerde Kerken, die medewerken aan de steun voor de Vrijgemaakte Kerken op Oost-Soemba.

De besprekingen in die vergadering hebben er toe geleid dat om te beginnen een tiental kerken hebben uitgesproken als „samenwerkende kerk” zich te willen inzetten om de arbeid van ds Goossens op en voor Soemba verder mogelijk te maken, voorshands tot einde 1983, en

voorts de Soembanese kerken ook op andere wijze steun te verlenen. De verwachting is dat nog wel meer kerken zich bij deze samenwerking zullen aansluiten. „Samenwerkende kerken” voor Soemba zijn die kerken, die, ongeacht of zij veel of slechts weinig financiële steun kunnen geven, zich verbonden weten met de arbeid voor Soemba en die daarover dan ook mee willen denken en mee willen besluiten.

Daarnaast is er nog een ruim aantal kerken, die weliswaar niet in deze zin „samenwerkende kerk” willen zijn, maar die wel financiële steun hebben toegezegd, in sommige gevallen in zeer verblijvende mate.

Enkele personen uit de samenwerkende kerken zijn bereid gevonden zitting te nemen in het bestuur van de te vormen samenwerking, terwijl gehoopt wordt dat de open plaatsen in het bestuur spoedig vervuld zullen worden.

Ter vergadering werden brieven voorgelezen van ds Goossens, die nu op Soemba verblijft, en van de synode van de kerken daar. Ds Goossens kon berichten van zijn goede aankomst op Soemba en van het blij weerzien met de broeders en zusters daar, nadat hij vooraf te Jakarta nuttige contacten had gehad met betrekking tot de uitgave van theologisch studiemateriaal. De synode van de Soembanese kerken, gehouden van 12 tot 14 mei, sprak haar grote dankbaarheid uit voor de inspanning van de Nederlandse kerken schrijft aan het einde van haar brief: „Tenslotte beëindigen wij deze brief met de bede: Heere, help uw knechten en zegen alle inspanningen, die U welgevallig zijn.”

Over de financiën kon worden meegegeeld, dat tot nog toe de middelen beschikbaar kwamen om maandelijks de vereiste uitgaven te kunnen doen. Er is nauwelijks een reserve, maar steeds kwam het benodigde geld op tijd binnen. Moge dat zo blijven! Bijdragen, van kerken en van particulieren, kunnen worden gestort op girorekening nr. 1687238 van Penningmeester Zendingcommissie, Nederlands Gereformeerde Kerk te Maassluis. In enkele publicaties werd het gironummer verkeerd afgedrukt. Het moge daarom hier nog eens herhaald worden: een-zes-acht-zeven-twee-drie-acht. Hartelijk aanbevelen!

Namens de voorlopige Soemba-commissie, C. van der Mark, Doorn

kerknieuws

Adressen — Ds H. D. Doorenbos (em. pred. te Nijmegen) woont nu: Sportlaan 2, 8271 BC IJsselmuiden, tel. 05202-19506, postrek. 979956.

Heemstede — Scriba Ned. Geref. Kerk van Heemstede: Mw. J. C. Wattel-Alewynse, Postbus 322, 2100 AH Heemstede.

Theologische Hogeschool — Zij die zich voor de studie aan de Theologische Hogeschool te Apeldoorn voor de cursus 1981/1982 willen laten inschrijven (art. 16) ontvangen daartoe gelegenheid op **donderdag 16 juli a.s.** om 14.00 uur in het Hogeschoolgebouw, Wilhelminapark 4. Deze inschrijving geldt alleen hen, die zich voor de eerste maal laten inschrijven. Men wordt verzocht de vereiste diploma's mee te nemen en 2 pasfoto's. Voor inschrijvingen over de toelatingseisen kan men contact opnemen met de Theologische Hogeschool, tel. 055-213156.

Namens het college van hoogleraren, prof. dr W. van 't Spijker, secr.

Vakantiekerk in het Berner Oberland (Zwitserland)

Kerkdiensten voor nederlandse vakantiegangers: zondag 5 juli t.m. zondag 16 augustus om 18.00 uur in de Schlosskirche te Interlaken.

Inschrijvingen: Ds J. C. Remijn, Schloss, Postfach 25, 3800 Unterseen, Tel. 036-222000.

Op 26 juli zal de E.O. de kerkdienst opnemen.

L'ABRI

De l'Abri-zaterdagen in de komende maanden:

6 juni — Muziekweekend: Ellis Potter, een muzikleraar uit Amerika, spreekt.

Zaterdagmorgen 11.00 uur: Een vergelijking tussen oosterse en westerse muzieksystemen.

Zaterdagmiddag een voortzetting van dezelfde lezing. Zaterdagavond een informeel concert.

Maandagmorgen 10.00 uur: De muziek van Reformatie en Contra-reformatie (liturgie).

13 juni — Drs H. de Jong

20 juni — H. van Severter — Kunst en Propaganda.

27 juni — M. de Klijn — Kunst en Arrangement.

4 juli — Drs W. G. Rietkerk

11 juli — Drs G. Birtwistle — Esthetica en de definitie van de Kunst.

18 juli — Prof. B. Goudzwaard

25 juli — Dr H. Geertsema

3 weken Zuid-Afrika

De Stichting Herstel Kulturele Betrekkingen Nederland-Zuid-Afrika brengt u in contact met land en volk van Zuid-Afrika.

Ook bezoek aan het zendings-terrein „Groothoek” in Natal.

Volledig verzorgd f 3.400,—

Inschrijvingen:

Eekhoornlaan 14, 6705 CH Wageningen
tel. 08370-13931, b.g.g. 050-345880

**OVERTUIGT U
ZOALS VELEN VOOR U!!!**

TE HUUR

in Salland;
in vakantiedorp Dalfsen a/d Vecht;
met bosrijke omgeving.
Verwarmd zwembad, viswater aanwezig.

VAKANTIEWONING

met ruime voor- en achtertuin.
In nabijheid van kerk en winkels
(ca. 200 m.).
Voor 4 à 5 personen.

Periode van 3 weken; 1/tm 22 aug.

Fam. L. W. Mol, van Ittersumstraat 18,
7721 DL Dalfsen. Tel. 05293-1783.

TE HUUR

aan de rand van de Veluwe,
in rustig dorp Wezep.
Bos op loopafstand.
Verwarmd zwembad en op 4 km
mooi gelegen recreatievijver aanwezig.

VAKANTIEWONING

met voor- en achtertuin;
3 slaapkamers.
Kerk en winkels in directe omgeving.

Periode: 18 juli t/m 15 augustus.

Fam. W. L. Mol, Lijsterbesstr. 15, Wezep,
tel. 05207-2746.

Redactieleden:

Ir. A. W. Biersteker;
Ds. H. de Jong;
H. Langerak;
Mr. dr. J. Meulink;
D. W. L. Milo;
Ds. E. R. Postma;
Drs. W. G. Rietkerk

Adres van de Redactie:

Ds. K. Muller,
Riouwstraat 59,
1521 SC Wormerveer
Tel. 075-282589

Kerknieuws en berichten over kerkelijke/christelijke activiteiten te zenden naar:

„Kerknieuws Opbouw”,
Brugakker 36 22,
3704 LP Zeist
Tel. 03404-50278

Advertenties en druk:

Drukkerij „Steenbergen”,
Nooitgedacht 3,
3701 AL Zeist
Tel. 03404-22452

Advertentieprijs:

40 ct per mm.
familieberichten
35 ct per mm.
Advertenties inzenden tot
dinsdagmorgen 10.00 uur.

Administratie-adres:

Kon. Wilhelminalaan 38,
3956 TD Leersum
Tel. 03434-4288

Abonnementen:

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen: uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementsprijs:

f 40,— per jaar of f 21,— per halfjaar.
Buitenland f 45,— p. jaar of f 60,— per luchtpost.
Gironr. 404945 t.n.v.
Geref. Persver. Opbouw,
Dr. Schaepmanlaan 71,
2104 VC Heemstede.
Tel. 023-285825.

Opbouw-uitgaven

Door het invullen en opsturen van onderstaande bestelbon kunt u verschillende door „Opbouw” uitgegeven brochures bestellen.

Alle prijzen zijn exclusief portokosten!

Tegelijk met de toezending van de bestelde uitgaven ontvangt u een accept-girokaart met daarop het verschuldigde bedrag vermeld.

De ingevulde bon kunt u in een open envelop zonder postzegel sturen naar:

**Administratie Opbouw,
Antwoordnummer 38, 3940 ZD Leersum.**

Gaarna ontvang ik:

..... ex. Prof. C. Veenhof, Jona (Hulp bij Bijbelstudie) à f 1,50

..... ex. Drs. H. de Jong, Ongehuwd samenwonen à f 2,60

..... ex. Ds. M. R. van den Berg, Jeremia (Hulp bij Bijbelstudie) (plm. 194 pag., gebonden uitgave) à f 10,—

Naam: .....

Adres: .....

Woonplaats (postcode) .....

Handtekening: .....

Van „Jona” is nog een beperkt aantal aanwezig.

Ook U heeft

zo nu en dan behoefte aan ontspanning.

**EVANGELISCHE CAMPING
„T BELOOFDE LAND”**

is zo'n plekje waar U zowel geestelijk als lichamelijk tot rust kunt komen.

Vraag folder.

Bosweg 17, 3781 NG Voorthuizen
Telefoon 03429-2942.

★ Verklaring van alle Bijbelboeken door D. J. Christiaan, 17 delen, 2000 blz. Uniek aanbod f 26,75. Franco na girostorting 1793613. Bijbelcursus Oudewater P.B. 44.

U bent van harte welkom

op het

Goud- en Zilversmidatelier

„DE VLINDER”

Hannah de Miranda,
Maartensgat 21,
3311 CK Dordrecht

PLAATS

**UW FAMILIEBERICHTEN
IN DIT BLAD !**

**STEUN en HELP
de Ref. Bijbelschool**

met Uw gift, voor U met vakantie gaat.
NU IS HET NODIG.

R.B.S. HONKFAST

Giro 3091180

Slotlaan 241 - 3701 GG Zeist - Tel. 03404 - 24166

**De Gereformeerde Sociale Akademie
"de Vijverberg" te Ede**

uitgaande van de Stichting ter Bevordering van
Gereformeerd Sociaal Pedagogisch Onderwijs

zoekt m.i.v. de nieuwe cursus '81/'82 nog:

**a) docent(e) maatschappelijk
werk (volledige weektaak)**

TAKEN: lessen, supervisies, scriptiebegeleiding, e.d.

**b) docent(e) maatschappijleer
voor 13 uur**

**c) docent(e) medische kennis/
psychiatrie voor 4 uur**

**d) docent(e) (algemene)
psychologie voor 13 uur**

e) docent(e) recht voor 11 à 13 uur

Zij die belangstelling hebben voor een deel van de bovengenoemde vacatures kunnen ook solliciteren.

Gegadigden voor deze functies dienen in te stemmen met doel en grondslag van de akademie.

Nadere inlichtingen worden graag verstrekt door de directie, telefoon (08380) 19168.

Sollicitaties zo spoedig mogelijk te richten aan de secretaris van de stichting, de heer I. A. Kole, Prins Bernhardstraat 36, 2825 BE Berkenwoude.

**gereformeerde sociale akademie
de vijverberg te ede**

**ZENDINGSWERK IN BELGIË
OP GEREFORMEERDE GRONDSLAG !**

Ook de Chr. Geref. Vlaamse Evang. Ver. „Filippus” is daarin werkzaam (o.a. te Eekloo en te Maasmechelen).

Wilt U ons steunen in uw gebed en gaven ?

Inlichtingen bij de secr.: R. L. Lichtert, Kruissherenstraat 10, 3078 GT Rotterdam. Tel. 010-82.67.98.

Giften op bankrekening nr. 35.84.33.924 t.n.v. Chr. Geref. Vlaamse Evang. Ver. „Filippus” te Leerdam, of postgiro 28.07.17 van de Rabobank te Leerdam, t.g.v. rek.nr. 35.84.33.924, t.n.v. Evang. Ver. „Filippus”. Iedere gever of belangstellende ontvangt gratis ons mededelingenblaadje.

**Gezinsvakantie in
De Burght**

Er is een centrum waar christenen vakantie kunnen houden in een sfeer, waarin zij zich thuisvoelen.

Gloednieuwe appartementen in één der mooiste delen van het land (Haamstede, Zeeland). Dicht bij bos, zee en duin.

Vraag om toezending folder,
„De Burght”, Postbus 42,
4328 ZG Burgh-Haamstede,
Telefoon 01115-3030

**Evangelisch
ontmoetingscentrum De Burght**

Het juninummer van

BEWEGING

reformatorisch
wijsgerig
informatief

is opnieuw een **thema-nummer:**

**BIJBEL en FILOSOFIE
over 'Waarheid' en 'Schriftgezag'**

Inhoudsopgave:

prof. dr. ir. E. Schuurman	— Gods Openbaring en menselijk denken
dr. H. G. Geertsema	— De Waarheid is anders !
drs. G. Groenewoud	— Het profetische woord: een lamp in een duistere plaats
prof. dr. S. Griffioen	— Samen terug . . . samen verder

Bestel dit nummer als gratis proefnummer bij
Centrum voor Reformatorische Wijsbegeerte, Maarssen
telefoon 03465-60945/69192.

Nog beter: **NEEM EEN ABONNEMENT à f 20,— per jaar.**

Antwoordstrook

Opsturen in open, ongefrankeerde enveloppe aan
CRW, Antwoordnummer 33, 3600 VB Maarssen

JA,

☐ stuur mij het juninummer BEWEGING 81 (gratis)

☐ noteer mij als abonnee op BEWEGING 81 (f 20,— per jaar)

Naam: .....

Adres: .....

Postcode: .....

Plaats: .....